

РОЗКРИТТЯ БАНКАМИ ІНФОРМАЦІЇ ПРО ПОКАЗНИКИ ДОСТАТНОСТІ КАПІТАЛУ ТА НЕОБХІДНІСТЬ ЇЇ АУДИТУ

Надія ЛИТВИН

к.е.н., доцент
кафедри банківського
менеджменту та обліку,
Тернопільський національний
економічний університет

Показники достатності капіталу є одними з найважливіших показників діяльності банків, на які звертають увагу регулюючі органи, інвестори, кредитори та інші користувачі фінансової звітності банку. Так, Національний банк України використовує ці показники як засіб для забезпечення фінансової стабільності та оцінки ризиків, на які наражаються банки. Зовнішні користувачі, такі як інвестори та кредитори, використовують цю інформацію з метою оцінки спроможності банку стабільно функціонувати, його здатності виплачувати дивіденди та потреби в залученні додаткового капіталу. Крім того, показники адекватності капіталу впливають на управлінські рішення, що приймаються самим банком стосовно формування його активів та пасивів. Банки змушені проводити щоденний моніторинг показників адекватності капіталу, на регулярній основі здійснювати їх прогнозування та враховувати здатність підтримувати адекватність капіталу відповідно до регулятивних вимог при плануванні свого щорічного бюджету.

Хоча різні користувачі інформації про достатність капіталу банку мають неоднакові цілі при її використанні у прийнятті економічних рішень, спільним для них усіх є потреба, щоб ці показники були правдиво подані у фінансовій звітності. Згідно з Концептуальною основою фінансової звітності, опублікованою Радою з міжнародних стандартів бухгалтерського обліку (РМСБО), правдиве подання є однією з основоположних якісних характеристик корисної фінансової інформації. Правдиве подання передбачає, що фінансова інформація повинна мати три характеристики: бути повною, нейтральною та вільною від помилок [3].

Згідно з вимогами МСБО 1 «Подання фінансових звітів», інформація про управління капіталом, в тому числі про зовнішні вимоги щодо капіталу, має розкриватися у примітках до фінансової звітності [5]. Оскільки МСФЗ не встановлюють конкретних форм банківської фінансової звітності, вітчизняні банки складають фінансову звітність за зразками форм, що розроблені Національним банком України. Згідно з «Інструкцією про порядок складання та оприлюднення фінансової звітності банків України» банки мають право вносити зміни до форм фінансової звітності та приміток до них, а також самостійно визначати склад та структуру приміток до своєї фінансової звітності з урахуванням вимог МСФЗ [1].

В більшості випадків, вітчизняні банки подають інформацію про показники адекватності капіталу у примітці до фінансової звітності за назвою «Управління капіталом» за формою, наведеною у «Методичних рекомендаціях щодо порядку складання приміток до фінансової звітності банків України» [4]. У цій примітці банки розкривають інформацію про цілі, політику, методи управління капіталом, дотримання протягом звітного періоду нормативів адекватності капіталу та їх значення на звітну дату порівняно з попереднім періодом. У разі недотримання таких нормативів наводиться інформація про наслідки їх недотримання. Також банки подають у таблицях інформацію про:

- структуру регулятивного капіталу, наводячи окремо елементи, що входять до основного та додаткового капіталу, з урахуванням відвернень;
- структуру капіталу банку, що розраховується на основі Базельської угоди про капітал.

Потрібно зауважити, що методика розрахунку показників достатності капіталу є досить складною. Так, норматив достатності (адекватності) регулятивного капіталу (Н2) визначається як співвідношення регулятивного капіталу до сумарних активів і певних позабалансових інструментів, зважених за ступенем кредитного ризику після їх зменшення на суму: сформованих відповідних резервів за активними банківськими операціями; забезпечення у вигляді безумовного зобов'язання або грошового покриття; необтяжених облігацій внутрішньої державної позики, що рефінансуються НБУ, та боргових

цінних паперів, емітованих НБУ, придбаних за операціями репо (але не більше ніж сума за окремою операцією, яка включається до розрахунку цього нормативу) з переходом права власності на такі цінні папери. До сумарних активів і певних позабалансових інструментів, зважених за ступенем кредитного ризику додається сукупна сума відкритої валютної позиції банку за всіма іноземними валютами та банківськими металами та виключається величина непокритого кредитного ризику [2].

Оскільки для розрахунку адекватності капіталу банку його активи поділяють на групи за ступенем ризику та підсумовують з урахуванням відповідних коефіцієнтів зваження, це вимагає від керівництва банку застосування професійних суджень, що в свою чергу може суттєво впливати на одержані результати.

Проведений нами аналіз динаміки значень нормативів достатності (адекватності) капіталу по системі банків України за 2008-2016 роки [6] виявив наступне. У 2008 – 2014 роках банки дотримувалися встановлених НБУ нормативів капіталу Н2, Н3 та Н3-1¹. При цьому у 2010-2014 роках значення Н2 у певні місяці перевищувало його нормативне значення (не менше 10%) у 1,5 – 2 рази. У 2015 р. спостерігалась тенденція щодо різкого зниження значення Н2: у січні-лютому цей показник становив 15,5% та 13, 81% відповідно, а вже у березні - грудні значення Н2 опустилось нижче нормативного і в середньому за цей період склало 8, 2%. Упродовж 10 місяців 2016 р. значення Н2 по банківській системі було вище нормативного (за винятком лютого) і в середньому становило 12,62%.

Якщо співставити наведені вище значення нормативів капіталу з тим фактом, що з початку 2014 р. 80 банків збанкрутували або були виведені з ринку з інших причин, то виникають два питання: 1) в якій мірі користувачі фінансової звітності банків можуть покладатися на показники достатності капіталу та 2) як забезпечити правдиве подання і підвищити ступінь довіри до цих важливих показників.

¹ Норматив Н3 з 2015 р. не розраховується. Н3 (не менше 7%) буде знову введено з 1.01.2019 р. Н3-1 розраховувався лише у 2013 -2014 роках.

Одним із шляхів вирішення зазначених питань, на нашу думку, може стати залучення зовнішніх аудиторів до ґрунтовної перевірки показників достатності капіталу банків та пов'язаної з ними інформації. Згідно з вимогами НБУ, в аудиторському звіті, що складається за результатами щорічної аудиторської перевірки фінансової звітності банку, в окремому розділі має подаватися інформація про оцінку аудитором достатності резервів та капіталу банку [7]. Водночас, подання аудиторами інформації, яка стосується оцінки достатності капіталу, зазвичай, зводиться до зазначення чи дотримався банк встановлених нормативів капіталу та опису змін, які відбулися в капіталі банку за звітний період. Ми вважаємо, що НБУ слід розширити перелік інформації, яка має подаватися у розділі «Звіт щодо вимог інших законодавчих та нормативних актів» аудиторського звіту, шляхом запровадження вимоги оцінки аудитором достовірності наведених банком показників достатності капіталу у фінансовій звітності.

Література:

1. Інструкція про порядок складання та оприлюднення фінансової звітності банків України, затверджена постановою Правління НБУ від 24.10.2011 р. № 373. [Електронний ресурс].-Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua>.
2. Інструкція про порядок регулювання діяльності банків в Україні, затверджена постановою Правління НБУ від 28 серпня 2001 р. № 368.[Електронний ресурс].-Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua>.
3. Концептуальна основа фінансової звітності. [Електронний ресурс].-Режим доступу: [http:// www.minfin.gov.ua](http://www.minfin.gov.ua).
4. Методичні рекомендації щодо порядку складання приміток до фінансової звітності банків України, схвалені постановою Правління НБУ від 29.12.2015 р. № 965.
5. МСБО 1 «Подання фінансових звітів» [Електронний ресурс].-Режим доступу: [http:// www.minfin.gov.ua](http://www.minfin.gov.ua).
6. Офіційний сайт Національного банку України. Значення економічних нормативів по системі банків України. [Електронний ресурс].-Режим доступу: <http://bank.gov.ua>.
7. Положення про порядок подання банками до Національного банку України звіту аудитора за результатами щорічної перевірки фінансової звітності, затверджене постановою Правління НБУ від 9.09.2003 р. № 389. [Електронний ресурс].-Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua>.